

17. Արևոյ բառից որ ձենաց ընդապուտօծ բար գիտակուում մէջ ամենէն հաւանական ու հիման հանու է վերա մոռացնելու հարսարութեան ու ժառանչութեան մէջ, որն որ շատ չեն առեններեւ միք Կարսոյ նոյն կողմերը սովորական բան մըն է, որով հետեւ հաւանակը ընթար շերաբը բայ ոգի մէջ կը պահպակի: Հետ ճամփորդներան ձենաց վուց ունեցած առաջին ժամփութիւնն ան եւլու, որ զիրենիկ իրեւ և մտար սագործութեան եւնեւ բնիւզ ազդ մը կը նկատին անոր համար ալ ուր բառը՝ որն ձենաց վկասա: Ճշրաս կը նշանակէ, Յանք չէ թէ միայն իրենց ընկալու մէջ քիչ մը փոփոխելով սկսան մետաքսի նշանակութեամբ գործածել (*Σητουλόν*, պերիփոն): Հազարան ձենաց երկրին այ նաև առունը տուսու (*Σητուր Ալեքսէ*): « Խօսիցի մէջ կարուանեներով եղած գուշակամութեանը, Կրիստոնէն քամի մը դար յառաջ, Առնեկողներան Երկրին անցնելով՝ ձենաց հրաժարակի կողմերը ապահուած եր, ուսկից որ վաճառականը մետաքսէ գործուածները ու եղաց նաև կործ եղած մուտքու սկսան Ասորիք լիերէ, ուսկից ուլ իրեւ ըքնուղաղիւա բան մը Յաւնաստանի վայցէն նաեւ եւրոպա մօսա: Տարակըց չկայ որ շատ չեն առեններէ մետաքսագործութիւնը ձենաստանէ և Հնդկաստան, հանեց ուլ Պարսկաստան ու Հայաստան բերուած է:

18. Համեստության սկզբանարկութիւնը շատ հիմ
առօններ ունեաց և մինամել: Ընտարակցոյ խոկցան
անգ մարդկի իրենց ժամանակը ցորե կենը՝ արեգա-
կան, իսկ գիշերները՝ ասուղերուն պահ: Այս վիճա-
կին կամ դրբ համեմատ՝ զանազան մասեր կը բառ-
նէին: Երեւան միջնորդութեամբն առարկաներան
ձգած սառերբին դիմ փոխությօց՝ մարդկիներուն
միացը գեց աշւառ ժամանակին գիտութեարկան կանչեա-
րեալին բռն մասդիր եւզոյ հիմ ազգերը, թշուկո-
ւն շաբելոցիք, Քաղդեայիք, Փինդիկեցիք ու Ե-
դիպոտայիք, առանկ արեւու Ժամացոցիք: Անձինք:
Դիմունեա լոցելուացւոյն ըստին նոյելով՝ Խերուս
քաղդեացի ասաեղագեատը ստացին անգամ արեւու
ժամացոց մը ըրբու Յունաստան, որուն մէջ պը՝
12 ժամն. քամեւու ած էր: Անաքսիմենդը Սիլեա-
ցին (Քր. 600 տարի յառաջ) նոյնը քիչ մը ազ-
նուացցա, իսկ իր Անաքսիմենդու աշոկերան աւելի
եւու մէծ իրավելութեան հասցաց: Այսպիսի ժո-
մացցաց Հառմի մէջ հային Քրիստոնէն 263 տարի
յառաջ միհանդ գործածէլ: — Երայ ժամանակին զո-
լը՝ Կերեւայ որ Քաղդեացիք խոկցան նոյնն ունե-
ցած ըրբն, բայց տեղի ստուգութիւն կոյ Եղիպա-
տացւոց վուայ: Դանէ ս խորովան նոյնին պիտաք
միապատճին կու առայ, որն որ Քրիստոնէն 240 տարի
յառաջ Պուերսանդբիրա կ'առաքէր: Ար զուցուի որ
Հուման առաջին անգամ Քրիստոնէն 166 տարի յա-
ռաջ ըսց ժամանաց եկած ըսցաց: — Իսկ մասւառը
ժամացուցին զիսար շատ մի քը ուր կ'ինցաց:

19. Արեւ քանի մը զիւսեր ալ կան, որտեղ
տնշուշուն հին առևնելիքը զանուած պիտուր ըլլուն :
Եւ յայի է կրտսեր որ Հրեայց հին առևնելիքը տեսակ
մը եղջիւն ունեցած ըլլուն, որն որ բնչչափ ալ ան-
կատար բան կամ հինուի ան երգին ըսուած գոր-
ծիքն առցիւր ալ եր նէ, կրնայ անոր զարդարութ
տուած ըլլուն : — Ասքապէնին նոցելով՝ Սոլմին ա-
ռևնե եղջադ Անօքարտիս ուի, թայի փիփուտիան (Քր.
600 տարի յատաշ) ուրուն կամ բրոխ ճախուսակը,
չուց (չեղուէ) եւ միանդամայն նուռ խարխի զտեր
է : բայց աւելի հաւատակն է որ մանաւանց դուր-
դի շատանց արգել գտնուած եւ նոր զայդէ աւելի
առածած ըլլուն : — Երաւեսական եւրոպէանու-
կ ըսուի որ Անորդինանդը Միջեռացին զտած ըլլուն,
Քրիստոնէն 580 տարի յատայ : առ ասուց է որ
պատրիստ անուանի աստղաբաշխն ու աշխարհացիրը
(Քրիստոնէն եւաւ ի, դարուն մէջ) պատհուակնե
երկրագանց մուներ լնու հսկու թ միջորեականուու :

ВЕРОВАНИЯ, ЧИСЛЕННОСТИ

Առաջին մշկուն դրան աչվեւ զես
մասերս ծեր մուրացիկ մը կը ամենուէք, օրն օր ամէն
օր հաւատաբնի թեամք լուսուց տան աստիճա-
նաց վայ որսչապ տեղ մը կը կենար : Վարձնեալը,
խուելու կերպն ու լեզուն՝ հասարակ մուրացաց զա-
տէն վեր բարձրադաշն կրիմութեան մը ցաց կա-
տաբն . թեովետ և որորմելի ցնցափներ հազար էք,
ի վերոց այս ամենունի վրան լուսուց օր վիճակի մը
կը ենդանի միշտառակները գեռ լոյրապես կը նշա-
ռուեն : Կարձեալ այս ժողովոց ապէտութեան աշ-
քանիներէն ալ առ մուրացիկ կը պատուէք ու
կը մեծարուէք : Առողջ չափավոր էք : Կը բարեալը-
տութիւնը, ողորմութիւնը բաժնուելու ամեն ցու-

յացած մնկողիմակիցը թիւնն ու անշահամիրութիւնը՝
նրա գժառութիւններն ու կարիքները դազբեցվածներու
ունեցած բանքն ու եռանդը՝ իրեն որմէ անաւոր մեջ

(Օր մը մասպայիկը որչեալ տաւենին եկեղեց ցն դրան տաթէ ըլ չէր տեսնուեք : Մեծապատի, քահանան հարցուց առ զեկացաւ անոր բնակած տեղու, ու իրեն այցելութենան երթարով՝ զինքը յարդ անկողից մը վայ հիւանդ պատկած դաւու : Քահանային առաջնութը մեծաւ զարգացնամի բնակարանին մէջ դանուած պերճութեան եւ աղքատութեան առարկաներած վայ ուժուած մնացին : Անկիւ փառուարժանոցը մը կարեր ու ողբումի անկազնոյն վայ պատեն համուած էր : Կրիստոն պատկերը հարուստ սկիզբած շրջանակիւելով ու քայլերով ծանրուած խոնաց պատմին վայ համուած էին . փառուիրաց խաչութիւն մը, որն որ առութիւ պատմիերատրք ծանրուած էն հարուստ գործուածնեւրէն մէկն էր : Հիւանդին ուղիւն կազմը հին սեղանին մը վայ կեցեր էր, ունիւն մին ալ հին գոթացի զարգարածներով շնուած ու վան գումանակեան կերպու անցուած տեղու, մը կը տեսնուիր, ու վան արծամի ճարունակ գեղեցիկ հացմանն աղօմ ադիրը մը գրուած էր : Ունացու ունեն բաները շատ ողբումի էին ու

մ. 8 Հրաւորակմբին կը ցուցինեմ:

«Բայհանային ներկայութեանը զի՞ւանդը վաս մերաւ, որն որ անեղողն մէջ նոտելոց՝ պապէս միուս խօսիլ. «Ոչ, մեծորք աեր, առ ինչ մ. 8 բարութիւն է որ բնձի ոլես զժբախտ մէկը յիշելու. Հեք մունաքու.»

«Ի՞նչո՞ւ կամ, պատասխան տուա. Տ. Պաւղինսոս, Առաջած չ ուասի գժբախտութերը երրեք պիտի չընունույ: Ես եկայ հորբայնելու որ արդեօք բանի մը Հանիւառութիւն տնինս.»

— «Л рանի մը հարվածութիւն չունեմ», պատաս-
խանեց մարդացիկը : Խաջո մատիկցեց է, ոհի, խիզճա-
մայու հանդիւ ու ըլլարու :

— «Աղջմառան կը գ։ Արդեօք մեծ յանցանք մը
քառելու պարուց ունիսու :

— «Ո՞նչ յանցանք մը, մեծուրգ ջ տեր, այնպիսի
զարժարերի յանցանք մը՝ զորու որ բարձրակակ կե-
նաց մեջ չկրցաց քաւել։ ոյնպիսի սճրագործու-

— “**‘**मानवान् द्वयं एव चक्रवर्ती रुपात्**’**॥

Համապատասխան մեջազնիք շատ ուղելի մեծ է, ու
— Այս թվում գերա կը դում յայս ունենալու եւ որ
երկրին երևառ բնակչութ մարդ կամ ամենին սննդահիմն
ու մանդղամի եմ, ու

“Այսինքն յուսամը դժբախոս մարդ, աղա-
ղակեց քահանան ստրի եռանդով մը Վատուճ յ
ներդպահութեան գործ տարտիկութիւնը պարհած ու

բար պրետ Անենդ շատ աւելի մեծ թշնամներ կ
հասցընէ Ամենակորպօքին։ Ամենէն յաւախ յան-
ցնողդդ անկը զգա ինեւակի խռովախնէն, Ես յանու
ամենողարմ Խառաւեցայ մեղքդ կը լսի Ի՞ն:

Յա ու այս մասնակի մեջ պատճեն առ

“ ուս ազքատ վարդակական ու պրզիւթ, բայց առ եղանական կ ի դ աստանը՝ օրոն և անդասառանները հայոց վարդակական թեամբ բանած էր, վաս ու ուժ ունի նարայ, վես զետ տղայ եղած առնեն իր գալուն կերպն առաւ, ու ժամանակու իրեն պրոցիւթ ունի կապանն ըրբալու որոշեցի: Կանք արաւած գոտափարա, կում մի խոնա ու կրթութիւնը, եւ առնեն անոնչ ու անոնց մէջ ըստած մեծամեծ յաւագիտիւնը իւնիքը վաս եղած որոշումը մատուցիւնը, ու զիս գրայրու թիւնի պաշտամի հասաւցին և հասնու հինգ տարան էի: Երբ որ մեծ յեզարտիսութիւնը սկսաւ: Կրաքա բնուագործիւնն զիս նոյն առնենուան հոգեւոր վարա կեց, վաս ասիրութենիւն վաս արթենցա, ու առ բակարգութենան մինչակիս վրայ ուսայա ամշնակ: Խոհ կամ ենան աղասասանարան եղած դաստավերար մուտ տալու որոշեցի: Ահ, երանի թէ մասսա մէջ ըստ որոշումն ի զործ դրու ըլլացի, հիմա մեծ արքայութենիւն մ'ազատ կը զանտեի: Աղասութենան ու հաւասարութենան մուշգնաւթիւնը մեր բնակած գաւ առն ալ սկսաւ: Եւրո վախնացով որ շրջա մէ իր մարդիկներեն իր սեպհական գվեկին մէջ բան տարկուի: բարոր ծառանելը համեմեց: Ծուալ շ գիտոր ցրամնագրուի մը ժողովելով ու բորը հարց առ թիւնէն միայն քամի մը Հայրենանկան գեղեցի ու թանիսագին, յիշառակարաններ մէկուել առներդ աղբուակն զերդաստանը Փարիզ գնաց, որ հօ անձանաթ միճակի մէջ ապահովութիւն գտն: Եւ այ իբրև, առն որզի հետերնին դացի: Կրել ու ուղարկելոց ցանին անցուած՝ ամեն ուղ կը վիճ առ ու էին, բայց ոչ որ գիտեր առ ըլլացին, մին եւ իրենց շնորհիա անունը դիմուի, զորն որ փոխա էին, և սինդու ընդհանուր խուզվութենան ունած միճակի մէջ միասաեղ խաղաղ կ'առցիւ: Վախսախնամն թեւան վաս անփետ ակնկալու թեամբ լուս արցիւ տպադայի մը կը սպասուին: Վասուրի ու կրնկապութիւնն իրենց դադասութիւնը գիտող մ միոցն ունածը դիմուի մասնեց: Ես եղայ իրենց դա և անմանը:

"Հայր, մայր, չըստ անմեղ դատելիք ու առաջ տարւան որդեակ մը բանս դրուեցն։ Կրենց զավ սկսաւ։ "Եցի տաննեները անմեղ մ'ի մահ բառա պալսելից համար ողինչ ու անշահնառ պատճառ մ'ու բարական էր։ — Այսօտ ամենապիտի տերու

թեան դատախաղն ալ առ աղնուական ընտանեաց վրաց պատիքի ուստահաւ մը չէր կրցեր զանել:

անդգամի՝ ե՞ս էի՞ :

“Ուշուած վճռով աղնուական գերտառութիւն
ունեն անցամեկըն համար կարուեցու, առանձմյա-
տուած միան զարս համերի՞ :

“**¶¶¶**, խելք ողբը անար համար միացն կենաքի
մասց որ իր սիրելի սպականները լցու եւ ողբ
զանոնք սպանուզներն անիծեւ :

բներ վկրներ և առուծոյ յախճելերից բանախ ուշի
իրենց մեսներու օրուան կը սպասէմ, ի առ դա-
սապարտեալ անհիմ քաղաքացիութեան վճրելիք է
գործ գրաւելու մէջ չփոխութիւն մը ծագեցաւ:
Առնց կառավարան եւլուս օրոշաւած օրն անցաւ-
իրենք մացուեցան և զայտ կառավարանէն է մ.
զատէին ալ թէ որ մարդ մը — չէ, հեշ և
անոնց բնիւքը հարուանալու փոփաքած առ ե-
ռացումք գտառասաւական առենին չերթար չին-
ցնէր: Իր ամօն ամի փոյժն ու նախանձուք-
թիւնը քաղաքացոյ հրաժարակող մը մարձ-
առանքու ու մաշանակ մէնքը սկսն իրինքն

ԱՐԵՎԱՏՅԱՆ ԴՐԱՄԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՒԹԵՐՆ

ԱՅԵՒՅԸՆ. ՕԳՈԽԱՅԻՆ ՀՀ	
Վարչերական 100 ընթացիկ թուղթը՝	արձ. ջրաբ. գ. ամ.
Վահագողը 100 ընթացիկ փրաթի՝ 119/4 ս.	" ½ "
Վահանակ 300 Պանդան լիքա՝	" 2 "
Վահանակ 1 Փառական պարբերի՝	11.54 " "
Համակարգ 100 պահուած թաշիքը՝	266 1/4 ս.
Վարչերին 300 Փրաթի՝	" 2 "
Վահանակ 300 պատրիութեան Արցաւ՝	119 " "
Վահանակ 300 Փրաթի՝	142 " "
Վահանակ 120 Փրաթի՝	118 1/4 ս.
Վահանակ (Օգուստ 9.) 387-389 Փրաթի՝ 1 "	" 31 "